

Nr 357.

Av herr **Hällgren**, om viss ändring i lagen om landsting.

Enligt landstingslagen skall landstings beslut om landstingsområdes indelning i valkretsar för val av landstingsmän för att erhålla bindande kraft underställas Konungens godkännande. Såsom framgår av vidfogade bilaga, särtryck ur Sveriges Landstings Tidskrift, häfte 6, 1937, ha flera landsting vid sammanträde 1937 beslutat ändrad valkretsindelning. Härvid har även förekommit att städer sammanslagits med landsbygd för bildande av valkrets. Sålunda hade länsstyrelsen i Örebro län föreslagit ändring i länets valkretsindelning. Länets tre mindre städer ha förut utgjort en valkrets med endast två landstingsmän. Nu föreslog länsstyrelsen, att dessa städer skulle förenas med landsbygd, varvid den bl. a. hänvisade till konstitutionsutskottets uttalande vid 1937 års riksdag, att landstingen hittills icke begagnat den möjlighet landstingslagen ger dem att uppdelat landstingsområdet i så litet antal valkretsar som möjligt med högsta möjliga antal landstingsmän i varje. Länsstyrelsens förslag bifölls av landstinget. För erhållande av en ändamålsenlig valkretsindelning har redan förut tillämpats att mindre städer förenats med landsbygd till valkretsar för val av landstingsmän. Detta är helt naturligt då en liten stad har mera gemensamma intressen med den omkringliggande landsbygden än med annan stad belägen på flera mils avstånd. Då till landsbygd i landstingslagens mening även räknas industriorter, köpingar och municipalsamhällen, blir skillnaden mellan småstäder och landsbygd inte synnerligen stor. Vid debatter som år 1937 förekommo i riksdagens båda kamrar, varvid landstingens valkretsindelningar från andra utgångspunkter berördes, påtalades också det avvita förhållandet att småstäder, belägna på olika håll i ett landstingsområde, gemensamt bilda valkrets för val av landstingsmän. Sålunda yttrade konstitutionsutskottets vice ordförande bl. a. vid behandlingen av det utlåtande från konstitutionsutskottet som länsstyrelsen i Örebro län åberopat: »Sedan är det en annan historia, att bestämmelsen om att landsbygden röstar för sig och småstäder för sig är något som utvecklingen tycks vilja alldeles lämna. Det finnes ju redan nu möjlighet för landsting, som inse dessa avvita och olämpliga förhållanden, att få dem tillrättalagda, liksom också den utvägen, som den siste ärade talaren var inne på, att göra antalet landstingsvalkretsar färre. Redan nu har man möjlighet inom landstingen att kräva detta, och den vägen har också utskottet påpekat. Då inte något landsting velat gå in för en sådan anordning, får man väl taga hänsyn till landstingens egen opinion. Där det råder uppenbara missförhållanden, får man hoppas att landstingen själva vidtaga åtgärder.» Även andra talare från konstitutionsutskottet hävdade att man med nuvarande landstingslag kunde få jämnare valkretsindelning, vilket dock på sina håll svårligen går för sig utan att dela på härad eller domsagor, därest man

icke i valkretshänseende får sammanslå småstäder med omkringliggande landsbygd.

Hallands läns landsting beslöt år 1937 följande valkretsindelning. Höks tingslag och Laholm en valkrets, Halmstads och Tönnersjö tingslag en, Hallands mellersta domsaga en, Hallands norra domsaga inklusive Kungsbacka en, Halmstad en samt Falkenberg och Varberg en valkrets. Länsstyrelsen gav denna indelning företräde framför eget förut uppgjort förslag.

I Blekinge län hade länsstyrelsen till landstinget avlämnat förslag innebärande minskning av antalet valkretsar från 6 till 5. Genom folkmängdens minskning i vissa valkretsar och den förändrade indelningen skulle antalet landstingsmän härigenom minskas från 32 till 30. Det bör erinras om att det landsting som 1938 skall väljas i Blekinge har att förrätta val till riksdagens första kammare tillsammans med Kristianstads läns landsting. Länsstyrelsens förslag, som icke underställts kommunerna, enär det betraktades enbart som »jämkning», såg ut på följande sätt: Östra härad 23,250 inv. 5 landstingsmän, Medelsta härad 29,786 inv. 6, Bräkne och Listers härader 44,612 inv. 9, Karlskrona stad 28,214 inv. 6, Ronneby, Karlshamn och Sölvesborgs städer 19,883 inv. 4, eller tillsammans 30 landstingsmän. Under framhållande av att Ronneby stad och Medelsta härad, Karlshamns stad och Bräkne härad samt Sölvesborgs stad och Listers härad hade mera gemensamma intressen, enär dessa städer ligga i respektive härad, än de tre städerna gemensamt, att denna trestadskrets förut valt 4 landstingsmän men därav ingen från Sölvesborg och då Bräkne härads folkmängd minskat så att man där icke finge välja 5 landstingsmän, väcktes vid landstingets sammanträde motion om följande valkretsindelning: Östra härad 23,250 inv. 5 landstingsmän, Medelsta härad och Ronneby stad 35,776 inv. 8, Bräkne härad och Karlshamns stad 29,687 inv. 6, Listers härad och Sölvesborgs stad 28,818 inv. 6, Karlskrona stad 28,214 inv. 6 eller tillsammans 31 landstingsmän. Därest icke detta förslag bifölls hemställdes att Bräkne härad, ehuru dess folkmängd nedgått till 19,802, må få utgöra egen valkrets för val av 4 landstingsmän. Landstinget biföll motionens första yrkande med 26 röster mot 6 för avslag. Annat förslag kom icke under omröstning.

Landstingens beslut år 1937 om förändrad valkretsindelning har underställts Kungl. Maj:ts prövning. Kungl. Maj:t har den 28 jan. 1938 godkänt den av landstingen i höstas beslutade valkretsindelningen i Stockholms, Uppsala, Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Örebro, Gävleborgs och Norrbottens län. Däremot har Kungl. Maj:t med hänsyn till bestämmelsen om att »valkrets bestående av stad och landsbygd bör icke utan synnerliga skäl bildas» icke ansett sig kunna godkänna valkretsindelningen i Hallands och Blekinge län.

Denna under riksdagen inträffade händelse har givetvis åstadkommit tveksamhet över vilken valkretsauordning som skall tillämpas inom Hallands och Blekinge län vid landstingsmannavalen innevarande år.

Om de förhållanden, vilka legat till grund för den fastställda indelningen, varda så ändrade, att jämkning däri till följd av stadgandena i 8—10 §§ på-

kallas, eller finnes eljest sådan jämkning nödig, äger landstinget, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, enligt landstingslagen verkställa jämkningen, och skall denna ske året innan val av landstingsmän nästa gång äger rum. Inom Bräkne härads valkrets i Blekinge län har folkmängden minskat så att valkretsen icke får välja mer än 4 landstingsmän, d. v. s. under det i 8 § 2 mom. föreskrivna antalet minst 5. Visserligen kan sådan valkrets få förefinnas men dess »bildande» erfordrar två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster. Anser man att valkretsen förefinnes, sålunda är »bildad», och att länsstyrelsen endast har att förordna om det antal landstingsmän som med hänsyn till folkmängden får väljas inom den gamla valkretsen, även därest detta antal understiger 5, kommer man dock inte ifrån att landstinget ställts utanför möjlighet att pröva frågan på nytt och därvid fatta beslut om annan valkretsindelning exempelvis genom överförande av kommun från större till mindre valkrets eller på annat sätt varigenom hela länets landstingsrepresentation icke behöver minskas.

Det inträffade synes visa att det tarvar sådana omedelbara förändringar av lag om landsting att tydligare än nu är fallet framgår, där geografiskt läge, kommunikationer etc. så påkallar, mindre städer må kunna förenas med landsbygd till valkrets för val av landstingsmän. Vidare att lagtexten förtydligas så att därav klart framgår vilket förfaringssätt som skall tillämpas, därest ett av landstinget fattat beslut om valkretsindelning icke vinner Kungl. Maj:ts godkännande. Det förstnämnda skulle möjligen kunna uppnås genom att fjärde stycket i 8 § 2 mom. »valkrets bestående av stad och landsbygd bör icke utan synnerliga skäl bildas» utgår ur lagtexten.

I anledning av vad sålunda anförts får jag vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring av lagen om landsting, som påkallas av här ovan angivna omständigheter, samt

att denna motion måtte remitteras till konstitutionsutskottet för utarbetande och framläggande för riksdagen av erforderlig lagtext.

Stockholm den 11 febr. 1938.

Elof Hällgren.

Bilaga.

Särtryck ur Sveriges Landstings
Tidskrift, häfte 6, 1937.

Landstingsvalkretsarna.

Av redaktör *Torvald Sachs*.

För tolv år sedan hade alla landsting att besluta valkretsindelning enligt den nya lagen om landsting. Fyra år senare, 1929, gjordes ingen annan ändring än att i Stockholms län, där två landskommuner blivit städer, dessa överflyttades från sina landsbygdsvalkretsar, och antalet stadsvalkretsar ökades till två. Till valen 1934 gjordes ingen ändring i valkretsarnas antal, men i tre län rörande deras omfattning, alla beroende på ändrade invånarantal. I Göteborgs och Bohus län måste Uddevalla stad bli en valkrets, ty invånarantalet hade överstigit 15,000. De fyra mindre städer, med vilka den förut varit förenad, överfördes till olika lantvalkretsar. I vart och ett av de båda andra länen, Upplands och Södermanlands, hade den ena av två valkretsar i en domsaga — i Uppland dess södra domsaga, i Södermanland Nyköpings domsaga — fått mindre folkmängd än 20,000; saken ordnades i båda genom överförande av ett härad, respektive tre kommuner från den andra valkretsens i samma domsaga.

Vid landstingens ordinarie sammanträden i år ha däremot icke mindre än åtta beslutat ändrad valkretsindelning, och ytterligare tre ha kallats till urtima möten för att ändra sin valkretsindelning. Två av dem ha, när detta skrives, ännu icke haft sina extra sammanträden, men länsstyrelsernas förslag föreligga även för dem, och det kan vara skäl att börja med ett av dem, länsstyrelsens i *Malmöhus län*. Samtidigt med att den framlägger ett förslag, visar den nämligen med fem alternativ, hur man kan göra, allt efter som man vill tillgodose olika önskemål vid en valkretsindelning.

Läget i länet är det, att invånarantalet i tre av länen valkretsar blivit för litet. Rönnebergs, Onsjö och Harjagers domsaga är delad i två valkretsar, av vilka den ena den 1 januari i år hade 19,685 och den andra 19,618 invånare, och i Luggude domsagas södra valkrets var invånarantalet 19,982. Härtill kommer att Höganäs, som ingår i Luggude norra valkrets, blivit stad. Länsstyrelsen påpekar, att den enklaste lösningen med iakttagande av samtliga huvudregler för indelning i landstingsvalkretsar är att låta vardera av dessa två domsagor bli en valkrets och att förena Höganäs med Trelleborgs, Ystads och Eslövs valkrets. Var och en av dessa tre valkretsar skulle få 8 landstingsmän, under det att motsvarande nuvarande fem valkretsar tillsammans ha 28 landstingsmän, alltså en minskning med 4. Så långt vill länsstyrelsen icke gå utan förordar ett förslag, enligt vilket minskningen endast blir 2. Den håller därvid fast vid regeln, att stad icke utan synnerliga skäl bör förenas med landsbygd, och föreslår följande: Luggude domsagas valkretsar förenas till en, med undantag för Höganäs, som förenas med de tre andra städerna, samt socknarna Kvistofta och Otarp; dessa överföras till den andra domsagans Rönnebergvalkrets, från vilken i sin tur två socknar överföras till Onsjökretsens. Därmed erhållas 5 landstingsmän i var och en av de två minsta valkretsarna, samtidigt med att det blir 8 i vardera av de två andra; sammanlagda antalet blir alltså 26.

Vad som kan göras, om Höganäs icke förenas med de andra städerna, visas med fyra olika alternativ. Vill man icke överföra någon kommun från den ena domsagan till den andra, får Luggude domsaga delas i två valkretsar med vardera 5 landstingsmän; den andra domsagan blir en valkrets med 8 och hela antalet 18 mot nuvarande 21. Vill man överföra endast en kommun från Rönnebergs m. fl. domsaga till Luggude södra valkrets, kan valkretsindelningen i den domsagan bibehållas och landstingsmännens antal blir 19. Flyttar man i stället tillhopa fem kommuner från en valkrets till en annan, kunna alla fyra valkretsarna i de två domsagorna bibehållas med tillsammans 20 landstingsmän. Och slutligen skulle man genom överflyttningar av socknar, som beröra tillhopa sex av de nuvarande valkretsarna, kunna nå, att antalet landstingsmän i hela landstingsområdet blir detsamma som nu, 73.

Stora valkretsar eller flera landstingsmän.

Av de landsting som i september beslöto ändrad valkretsindelning hade intet så många förslag att välja på som *Örebro läns*. Vad som där gjorde en ändring nödvändig var, att invånarantalet i den ena av de två valkretsar, i vilka Östernärkes domsaga är delad, gått ned till 19,375. Länsstyrelsen angav dock icke direkt detta som skäl till ändrad valkretsindelning. I stället påvisade den, att efter Långbros införlivande med Örebro (vilket dock icke bragte invånarantalet i domsagans andra valkrets under 20,000) domsagans sammanlagda invånarantal var 39,550, så att den icke längre kunde delas i två valkretsar. Den föreslogs därför till en valkrets, ty enligt länsstyrelsens mening kunde det icke ifrågakomma, att en del av domsagan förenades med annan valkrets.

Förvaltningsutskottet hade en annan uppfattning. För att öka antalet i landsbygdsvalkretsar valda landstingsmän föreslog det, att Sköllersta härad skulle överflyttas till den av Kumla och Hardemo häraderna bestående valkretsen; dess landstingsmän skulle då ökas med två, medan Östernärkes endast skulle minskas med en. Förslaget föranledde en skrivelse från länsstyrelsen, vari uttalades, att domsagoindelning är den primära grunden för valkretsindelning och att i detta fall icke fanns skäl till avvikelse från den regeln. Och landstingets första utskott tillstyrkte länsstyrelsens förslag.

Länsstyrelsen hade också föreslagit en annan ändring i länets valkretsindelning. Dess tre mindre städer ha hittills utgjort en valkrets med endast två landstingsmän. Nu föreslog länsstyrelsen, att de skulle förenas med landsbygd, varvid den bl. a. hänvisade till konstitutionsutskottets uttalande i årets riksdag, att landstingen hittills icke begagnat den möjlighet landstingslagen ger dem att uppdelat landstingsområdet i så litet antal valkretsar som möjligt med högsta möjliga antal landstingsmän i varje.

Förenad med Nora stad skulle emellertid Nora domsaga få mer än 44,999 invånare och föreslogs därför delad i två valkretsar, en omfattande Karlskoga tingslag, den andra Nora tingslag och Nora stad med respektive 6 och 5 landstingsmän. Förslaget tillstyrktes av förvaltningsutskottet och landstingets första utskott. Men två ledamöter i första utskottet funno icke förslaget motsvara konstitutionsutskottets utlåtande och uttalanden i riksdagsdebatten om möjligheten att få rättvisare mandatfördelning vid landstingsval genom anordnande av större valkretsar. De föreslogo därför, att Nora stad och Nora domsaga skulle bilda en valkrets genom att Hällefors socken överfördes till valkretsen Linde domsaga — Lindesberg. Vardera av dessa valkretsar skulle få välja nio landstingsmän eller tillhopa 18 i stället för $6 + 5 + 8 = 19$ efter förvaltningsutskottets förslag. Därmed uppnåddes, att i varje valkrets skulle väljas minst 7 landstingsmän.

I landstinget framkom även ett förslag att de tre små städerna fortfarande skulle utgöra en särskild valkrets, men det avslogs utan rösträkning. Mot varandra stodo sedan länsstyrelsens, förvaltningsutskottets och två reservanternas yrkande 25 röster mot 21 för förvaltningsutskottets; i den avgörande bifölls länsstyrelsens förslag med 33 röster mot 11 för reservanternas.

Ikke heller något annat landsting har bifallit där framkomna förslag om större valkretsar.

I somras anhöllo tre representanter för folkpartiets förbund i *Värmland*, att länsstyrelsen vid avgivande av förslag rörande valkretsindelningen i länet skulle se till att valkretsarnas storlek ökades, så att landstinget mer än hittills kunde avspegla de olika meningsriktningarna. Det föranledde väljare i Nordmarks domsaga, en valkrets med endast 4 landstingsmän, att i olika skrivelser protestera mot den uppdelning av domsagan mellan andra valkretsar, som de fruktade skulle bli följden.

Länsstyrelsen ville icke heller vara med om ett sönderstyckande av den nuvarande valkretsindelningen och sammanförande till valkretsar av befolkningsgrupper utan den samhörighetskänsla, som domsagoindelningen skapat. Och det kom icke heller något förslag i den riktningen.

På samma sätt gick det i *Kronobergs län*, där en liknande framställning gjorts till länsstyrelsen. Den menade, att det f. n. icke finns något som ger anledning till frågående av nuvarande grunder för valkretsindelning.

I *Östergötland* hade till landstingsmötet väckts en utförlig motion, i vilken påvisades, att av landstingsområdets åtta landsbygdsvalkretsar komma vid nästa val sex att välja det lägsta medgivna antalet, eller 5 landstingsmän, och de två övriga 6. Där hänvisades också till uttalanden i riksdagens kamrar, att Östergötlands nuvarande valkretsindelning är olämplig. Något förslag till ny indelning framlades dock icke i motionen, utan det hemställdes, att landstinget skulle hos länsstyrelsen anhålla om förslag till sådan ändring i den nuvarande valkretsindelningen, att landstingsområdet fick ett så litet antal valkretsar som möjligt med högsta möjliga antal landstingsmän i varje. Civilutskottet avstyrkte motionen och den avslogs med 34 röster mot 17.

I *Södermanlands län* vände sig folkpartiets valkretsförbund med en liknande framställning till länsstyrelsen med åberopande av vad som sagts av konstitutionsutskottet och i kamrarna. Därjämte påpekades särskilt det anmärkningsvärda i att man hade en valkrets, Nyköpings, med endast tre landstingsmän. Länsstyrelsen anmälde skrivelser till landstinget men fann ingen anledning föreslå ändring, då »Nyköping sedan gammalt utgjort egen valkrets och någon ändring i detta förhållande icke synes nödigt». Och landstinget lade omedelbart och enhälligt ärendet till handlingarna.

I *Stockholms län* förelåg ett utarbetat förslag om färre och större valkretsar. Det hade, heter det i länsstyrelsens meddelande, inlämnats av en enskild person. Förslaget gick ut på, att en av landstingsvalkretsarna skulle delas mellan tre andra, samt att av städerna icke blott de fem minsta utan också den största, Södertälje, skulle förenas med landsbygd, och de tre övriga, Sundbyberg, Djursholm och Lidingö, bilda en valkrets. Av det trettiofem kommuner, som yttrat sig om saken, ställde de flesta sig tillstyrkande eller i varje fall icke avvisande. Men då i pressen framkommit motstånd mot förslaget från vissa politiska meningsriktningar och det således icke kunde vinna allmän anslutning, lade länsstyrelsen icke fram det utan ett annat förslag, som endast tog sikt på en av minskat invånarantal i en valkrets föranledd ändring i valkretsindelningen. Om förvaltningsutskottets ställning därtill meddelas intet i landstingsprotokollet. Av landstinget bifölls länsstyrelsens förslag utan debatt.

Tredelning av domsaga.

Den sålunda för Stockholms län beslutade valkretsindelningen och liknande beslut i ett par andra landsting innebära en nyhet i fråga om domsagas delande mellan valkretsar. Till 1925 gällde ju, att områden tillhörande olika domsagor aldrig kunde komma till samma valkrets. Därefter har det skett, men aldrig på annat sätt än att en domsaga delats i två delar, av vilka den ena utgjort en valkrets, under det att den andra bildat valkrets tillsammans med en annan domsaga eller en del därav. Men nu har i Stockholms län en domsaga delats mellan tre valkretsar på det sättet, att en större del av domsagan bildar en valkrets och två mindre delar därav förenats med var sin domsaga eller del därav.

Utgångspunkten var att invånarantalet i Mellersta Roslags domsaga, som hittills utgjort en valkrets, nu är mindre än 20,000. Den gränsar till Södra Roslags domsaga, som hittills varit delad i två valkretsar, den ena bestående av Åkers och Värmdö skeppslag jämte två kommuner i Danderyds skeppslag, den andra av återstoden av Danderyds skeppslag. Nu har Åkers skeppslag förenats med Södra Roslags domsaga, Värmdös med Södertörns domsagas östra valkrets och alla socknar i Danderyds skeppslag till en valkrets.

I Uppsala län framtvängde minskad folkmängd i en valkrets för fyra år sedan en ändring i valkretsindelningen. Denna blev då sådan, att varje tingslag och varje stad i länet blev en valkrets med det undantaget, att Upplands norra domsaga, som är ett tingslag, efter härad delades i två valkretsar. Nu förelåg icke ett liknande tvång till ändring, men en sådan har dock gjorts och berör alla fyra landstingsvalkretsarna. Den innebär, att från Trögds tingslags valkrets skola tre socknar (Nysätra, Fröjeslunda och Giresta) överföras till Tiunda tingslags valkrets, från vilken en socken (Rashökil) skall överföras till en annan domsaga tillhörande Norunda och Olands häraders valkrets, från vilken i sin tur en socken (Dannemora) skall överföras till Örbyhus härads valkrets. Hittills har man i Uppsala län ansett, att valkretsindelningen där lämpligen kunnat ske efter tingslag och härad och det är ju endast när så icke är fallet som den skall göras efter kommuner. Att den icke längre betraktades som lämplig beror på att minskat invånarantal i Tiunda tingslags och Örbyhus härads valkretsar skulle minska landsbygdens landstingsmän från 23 till 21 samtidigt med att de två städernas genom ökat invånarantal i Uppsala skulle ökas från 9 till 10. Länsstyrelsen påvisade, att folkmängden per landstingsman skulle bli 4,657 på landsbygden och 4,127 i städerna (att det var 4,401 i Uppsala och 3,030 i Enköping nämndes däremot icke). Emellertid fann länsstyrelsen, att ingen socken kunde överföras till Örbyhus härad från Norunda—Oland utan att i stället den senare valkretsen förlorade en landstingsman. Däremot kunde en socken överföras till Tiunda tingslag från Trögds tingslag utan att detta förlorade något mandat. Landsbygdens landstingsmän skulle därmed bli 22 eller en per 4,446 invånare.

Landstingets finansutskott tillstyrkte länsstyrelsens förslag, men en dess ledamot reserverade sig. Han fann, att en fördelning, som gav full rättvisa åt landsbygden, icke kunde ske utan jämkning för alla landsbygdens valkretsar. Ärendet återremitterades till finansutskottet, som nu fann sig »böra tillmötesgå framställda önskemål om en matematiskt rättvisare fördelning av antalet representanter i landstinget för stad å ena sidan och landsbygd å andra sidan». Det föreslog därför den omtalade ändringen för fyra valkretsar, och förslaget bifölls med 21 röster mot 10 för länsstyrelsens. Därmed får varje landstingsvalkrets lika många landstingsmän som nu med i genomsnitt en per 4,252 invånare och det blir 33 landstingsmän i hela länet.

Länsstyrelsen har accepterat beslutet och förordat dess godkännande av regeringens. Men den har icke underlåtit att samtidigt påpeka, att beslutet icke i samma grad som dess eget förslag tillgodoser önskvärdheten av att härads- och tingslagsindelningen i möjligaste mån bibehålles orubbad.

En sådan respekt för tingslagsindelningen har icke heller kommit till synes i *Norrbottens län*, det andra län, i vilket landstinget ännu icke behandlat frågan. Vad som där nödvändiggör ändrad valkretsindelning är att Piteå domsaga fått 46,427, alltså mer än 44,999 invånare. Länsstyrelsen föreslår domsagan delad i två valkretsar, den ena bestående av Arjeplogs och Arvidsjaur tingslag samt Älvsby kommun, den andra av återstoden av Piteå och Älvsby tingslag, vardera med fem landstingsmän. Hade man velat undvika indelning efter kommuner, hade man kunnat föreslå: Piteå och Älvsby tingslag en valkrets, Arvidsjaur, Arjeplogs och Jokkmokks tingslag en samt Nederluleå och Överluleå tingslag (utom staden Boden) en.

I *Göteborgs och Bohus län* måste landsbygden i Askims, Hisings och Sävedals domsaga, vilken nu är en valkrets, delas, därför att den fått mer än 44,999 invånare. Det har på förslag av länsstyrelsen och utan meningsskiljaktighet gjorts på det sättet, att Askims och Sävedals härader bilda en valkrets, under det att Östra och Västra Hisings härader förenats med Inlands domsaga. Till dess valkrets hörde redan förut den till Askims, Hisings och Sävedals domsaga hörande staden Marstrand. Att även Hisingshärader förenades med Inlands domsaga kunde icke i och för sig föranleda, att Marstrand fördes till en tredje valkrets, ty invånarantalet i en valkrets Inland—Hising—Marstrand skulle ha blivit 43,189, alltså mindre än 45,000. Likväl har Marstrand flyttats över till en annan valkrets, nämligen Orust och Tjörns. Den har nu 6 landstingsmän men har fått sitt invånarantal minskat till 24,800, och därför föreslog länsstyrelsen, att Marstrand skulle överflyttas till den valkretsen, så att icke »det orepresenterade folkmängdsöverskottet här skulle bli påfallande stort — 4,800 personer».

Vald utan att representera?

Så olika kan man alltså räkna, när man lägger invånarantal till grund för valkretsindelning. I Uppsala län dividerade man antalet invånare med hela det antal landstingsmän de välja. I Göteborgs och Bohus län har länsstyrelsen däremot tydligen menat, att den landstingsman, som »för varje valkrets utses oavsett dess folkmängd», icke representerar dess invånare. Och den är icke ensam därom.

I *Gävleborgs län* har länsstyrelsen sålunda betraktat det som ett röstöverskott av ej mindre än 4,971 orepresenterade röster, om man finge en valkrets med 39,971 invånare och åtta mandat. Det skulle bli fallet om man överflyttade Hamrånge från Gästriklands östra domsaga, vars nuvarande invånarantal 45,505 nödvändiggjort det tredje urtima landstinget, till den västra domsagan. Därför föreslog länsstyrelsen i stället minskningen av östra domsagans valkrets på det sättet, att därifrån till västra domsagan överförs Österfärnebo och Årsunda kommuner. Den västra valkretsen får i så fall 36,482 invånare och den östra 40,509, vilket innebär att den västra valkretsen får ett mandat till utan att den östra förlorar något. Som ett tredje alternativ räknade länsstyrelsen med uppdelning av den östra domsagan i två valkretsar. Det förordades också av förvaltningsutskottets och ett av frågans behandling vid landstingsmötet tillsatt utskotts majoriteter, men landstinget biföll länsstyrelsens förslag med 26 röster mot 24 för förvaltningsutskottets.

I *Hallands län* skulle oförändrad valkretsindelning ha berövat vardera av två landsbygdsvalkretsar ett mandat samtidigt med att invånarantalet i

Halmstads valkrets och i de fyra mindre städernas valkrets ökats så, att vardera av dessa valkretsar skulle få ett mandat till. Tillsammans skulle således länet få lika många landstingsmän som nu, 34. För närvarande är Hallands södra domsaga delad i två valkretsar, den ena bestående av Höks tingslag samt Eldsberga socken, den andra av Halmstads och Tönnersjö tingslag utom nämnda socken. Nu föreslog länsstyrelsen, att från sistnämnda valkrets skulle Steninge socken överföras till Årstads och Faurås tingslags valkrets, vars invånarantal därmed åter skulle komma upp över 25,000, så att den fick behålla sina nuvarande sex mandat och hela antalet landstingsmän i länet bli 35. Förvaltningsutskottet tillstyrkte detta förslag såsom »enda utvägen att åt landsbygden skapa någon ersättning för mandat, som gått förlorade till städerna genom inkorporeringsåtgärder», en delvis missvisande motivering, ty Halmstads ökade invånarantal sedan 1933 beror icke på någon inkorporering.

Landstingets undervisnings- och allmänna utskott sade sig »icke finna denna kommunernas lösbrytande från sina härad till angränsande härad lämplig och befarar, att ett fortsatt insläende på denna väg skall leda till icke önskvärda resultat». Den föreslog i stället följande valkretsindelning: Höks tingslag och Laholm en valkrets, Halmstads och Tönnersjö tingslag en, Hallands mellersta domsaga en, Hallands norra domsaga inklusive Kungsbacka en, Halmstad en samt Falkenberg och Varberg en valkrets. Även på det sättet skulle länets landstingsmän bli 35. Det förslaget bifölls av landstinget med 19 röster mot 13 för länsstyrelsens.

Därefter ha en del bondeförbundare i skrivelse till regeringen hemställt, att regeringen i stället skall fastställa valkretsindelning enligt länsstyrelsens förslag. Men nu har länsstyrelsen själv, när den till regeringen yttrat sig över denna skrivelse, förklarat den beslutade valkretsindelningen ha företräde före dess eget förslag. Som skäl anför den fördelningen i de olika fallen av »orepresenterat befolkningsöverskott». Det säges i båda fallen bli 7,434 för länet i dess helhet, men i en valkrets enligt länsstyrelsens förslag 3,988 (Halmstads—Tönnersjö tingslag utom Eldshaga och Steninge), under det att det enligt landstingets beslut icke i någon valkrets skulle bli mer än 2,192 (Hallands mellersta domsaga). Till dessa siffror kan länsstyrelsen icke ha kommit på annat sätt än att den endast räknat de jämna femtusentalen invånare i varje valkrets som representerade. Men utöver de 29 landstingsmännen för dessa 145,000 invånare blir det ju ytterligare 6, en för varje valkrets.

Stads- och landsbygdsvalkretsar.

Till länsstyrelsens i Halland skrivelse är också fogat ett uttalande av förvaltningsutskottet. Även det tillstyrker landstingets beslut och uppehåller sig därvid vid skälen för Laholms och Kungsbackas förenande med landsbygdsvalkretsar. Det framhålles, att de åtskiljas av nästan hela länets längd. Och mot den uppfattningen att deras förläggande till landsbygdsvalkretsar skulle bli till förfång för landsbygdens väljare med hänsyn till större valdeltagande i städer än på landsbygd uttalas, att en sådan invändning i varje fall icke har fog för sig i Halland med dess utmärkta vägar och reguljära trafikförbindelser till snart sagt varje by. Tre av förvaltningsutskottets ledamöter anse dock, att utskottet icke hade skäl att frångå sitt tillstyrkande av länsstyrelsens förslag.

I *Blekinge* ha meningarna också varit olika rörande städernas förenande med landsbygd. Här var en ändring av hittillsvarande valkretsindelning

nödvändig, om man icke ville med två tredjedels majoritet som särskild valkrets bibehålla Bräkne härad med dess nu endast 19,802 invånare. Länsstyrelsen föreslog att Bräkne och Listers härad, som tillsammans äro en domsaga, skulle bilda en valkrets. I landstinget väcktes en motion, som gick ut på städers förenande med landsbygd. Det framhölls, att Sölvesborg nu är utan landstingsman, ehuru den tillsammans med Karlshamn och Ronneby utgör en valkrets med fyra landstingsmän. Och man menade, att dessa tre städers gemensamma intressen i landstinget äro mindre än de intressen var och en av dem har gemensamt med det härad, i vilket den ligger. Därför föreslogs, att Medelsta härad och Ronneby skulle bli en valkrets, Bräkne härad och Karlshamn en och Listers och Sölvesborg en; skulle detta icke bifallas, ville man ha kvar den nuvarande valkretsindelningen. Vid frågans behandling i beredningsutskottet och i landstinget stod striden endast mellan dessa två förslag; för länsstyrelsens gjordes intet yrkande. Slutet blev, att förslaget om de tre mindre städernas förenande med landsbygd bifölls med 26 röster mot 6 för oförändrad valkretsindelning. Även från Blekinge län har sedan till Kungl. Maj:t kommit en framställning, i vilket landstingets beslut överklagas och det uttalas, att den nuvarande valkretsindelningen bör bestå. Men icke nog därmed. Länsstyrelsen har också hemställt, att Kungl. Maj:t icke skall godkänna landstingets beslut. Den framhåller, att till grund för dess förslag låg bestämmelsen att stad och landsbygd icke utan synnerliga skäl böra förenas i samma valkrets. När det nu ändå beslutats, kan det knappast betraktas endast som en jämkning i den nuvarande indelningen, utan som en ny valkretsindelning, varom det är föreskrivet, att kommunerna skola höras, innan saken avgöres.

Frågan om städers ställning har även varit före i tre andra landsting.

I *Värmland* förordade länsstyrelsen en hemställan från stadsfullmäktige i Filipstad, att staden icke längre skall bilda valkrets tillsammans med Kristinehamn utan förenas med Östersysslets domsaga, och det förslaget bifölls utan någon invändning.

I *Kalmar läns södra landstingsområde* blev Nybro stad 1932, men det hindrade icke att den även 1934 tillhörde Södra Möre valkrets. Nu föreslog emellertid länsstyrelsen, att den skulle överföras till Oskarshamn—Borgholms valkrets. Med påminnelse om att den nuvarande valkretsindelningen 1933 beslöts på förslag av länsstyrelsen avskog landstinget dess nu framlagda ändringsförslag.

I *Kronobergs län*, där en stad, Ljungby, tillkommit förra året, har landstinget däremot på förslag av länsstyrelsen beslutat, att den nya staden icke längre skall tillhöra Sunnerbo domsagas valkrets utan förenas med Växjö till en valkrets. Med den ändringen har ett mandat i landstinget överflyttats från Sunnerbo valkrets till stadsvalkretsen, men den har icke medfört någon ändring i antalet landstingsmän i länet.

Landstingsvalkretsarna och Förstakammarvalen.

Däremot har ökat invånarantal i en annan valkrets medfört en sådan minskning. I Uppvidinge härad, som är valkrets med 6 landstingsmän, har nämligen invånarantalet nu blivit mindre än 25,000, så att där nästa gång endast bli valda 5. Och något försök att motverka denna minskning av antalet landstingsmän, som t. ex. gjorts i Upplands och Hallands län, har icke förekommit i Kronobergs län. Resultatet är, att i Kronobergs—Hallands förstakammarvalkrets bli förstakammarväljarna från Kronobergs län med 153,741 invånare 33 och från Hallands län med 152,434 invånare 35.

En sådan motsägelse mellan antalet invånare och antalet förstakammarväljare är icke enastående. Man kan då fråga sig, om icke något bör göras för att i förstakammarvalkrets med flera landstingsområden varje sådant skall få elektorer efter sitt invånarantal. Tidigare har ju också varit på tal, om man icke i det syftet borde fixera antalet landstingsmän i varje landstingsområde efter dettas invånarantal. Men det kan icke ske utan en så omfattande ändring av reglerna för indelning i landstingsvalkretsar, att man icke velat ge sig in därpå. Kan saken då ordnas på annat sätt?

Ja, omöjligt är det icke. Man kan som grund för beräkning av antalet förstakammarvalkretsar i de olika landstingsområdena i en förstakammarvalkrets lägga det lägsta tal som erhålles, om man för varje landstingsområde dividerar dess invånarantal med dess antal landstingsmän. Kvoten kan, avrundad till närmast lägre hundratal, läggas till grund för definitivt bestämmande av antalet landstingsmän i varje i förstakammarvalkretsen ingående landstingsområde, liksom även för antalet elektorer från Gotland, Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Gävle. I de landstingsområden, där till följd härav antalet landstingsmän blir större än enligt den beslutade valkretsindelningen, fördelas de mellan landstingsvalkretsarna genom minskning av talet 5,000 till det lägre tal, som medför val av det slutligen bestämda antalet.

Av de nitton förstakammarvalkretsarna bestå nio av ett landstingsområde eller en stad. Bland de övriga tio äro ju de två, i vilka ofrånkomliga ändringar i valkretsindelningen ännu icke genomförts. I de åtta återstående skulle vad ovan föreslagits medföra följande:

Stockholms och Uppsala län: Stockholms län 272,003 invånare och 61 landstingsmän, Uppsala län 139,086 och 33. Grundkvot 4,200. Resultat: ytterligare 3 landstingsmän i Stockholms län.

Södermanlands och Västmanlands län: Södermanlands 189,429 och 42, Västmanlands 163,022 och 36. Grundkvot 4,500. Intet tillägg.

Östergötlands län: Landstingsområdet 244,525 och 54, Norrköping 67,727 och 14. Grundkvot 4,500. Resultat: 15 elektorer från Norrköping.

Kronobergs och Hallands län: Kronobergs län 153,741 och 33, Hallands län 152,434 och 35. Grundkvot 4,300. Resultat: ytterligare 2 landstingsmän i Kronobergs län.

Kalmar och Gotlands län: Norra landstingsområdet 93,101 och 21, Södra landstingsområdet 138,094 och 32, Gotland 58,121 och 13. Grundkvot 4,300. Intet tillägg.

Blekinge och Kristianstads län: Blekinge län 145,745 och 31, Kristianstads län 248,291 och 55. Grundkvot 4,500. Resultat: ytterligare 1 landstingsman i Blekinge län.

Gävleborgs län: Landstingsområdet 240,383 och 52, Gävle 39,573 och 8. Grundkvot 4,600. Intet tillägg.

Västernorrlands och Jämtlands län: Västernorrlands 281,684 och 61, Jämtlands 136,510 och 30. Grundkvot 4,500. Resultat: ytterligare 1 landstingsman i Västernorrlands län.

Siffrorna visa, att det finns skäl att söka rätta till vad som kan bli följden av det egendomliga systemet, att olika grupper av elektorerne i en förstakammarvalkrets i viss omfattning kunna var för sig bestämma hur många de skola vara. Det kan förefalla föga tilltalande, att valkretsindelningen i ett län skall inverka på antalet landstingsmän i ett annat. Men i valet mellan orättvist minskat inflytande vid förstakammarval och något flera landstingsmän än man finner behöfligt tager man väl hellre det senare.

Sedan ovanstående skrivits, ha även landstingen i Malmöhus och Norrbottens län fattat beslut. Det senare biföll länsstyrelsens förslag. I Malmöhus län har landstinget däremot på förslag av förvaltningsutskottet icke bifallit länsstyrelsens förslag utan dess alternativ om bibehållande i Luggude och Rönnebergs domsagor av fyra valkretsar med tillsammans 20 landstingsmän.
